

ԱՍՏՂԻԿ

ԵՐԵՒԵԼԵԱՆ

ՓՐԱԿՐ

ԲԵՐՈՅԵԿԱՆ, ԲԵՆԵՍԻՐԵԿԱՆ,

ՏՆՏԵՍԵԿԱՆ ԵՒ ԲՆԵԿԱՆ

Ե. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 1.

1855

ՏՈՒՆՎԱՐ 1.

ԲԵՐՈՅԵԿԱՆ

Նոր տարի. նոր քննություն և նոր օրացիկ:

Այժմ կատարեցաւ հին տարին չորսնը, խրեցան անոր անիւնները. թուաւ ու առջի տարին երաւ կարգը միտաւ. տարաւ իրեն հետ նաեւ մահկանայնաց վաղանցիկ կեանքին մաս մ'ալ. թաղեց նաեւ իրեն հետ կերպ կերպ

1Այս ճառը կողմնակի առջի օրը ընկերութեան անդամներուն յիշխարս թեանց խոստանալ տեսնալս, առթեան օրինակն է, որն որ արժան զատեցնիք մեր արդոյ ընթերցողաց ալ հաղորդել:

դատեալ թեանց ու վատաց խո. մը մ'ալ. կերեց իր կեանքին հետ մարդկային զարմէն շատերուն կեանքն ալ:

Հա՛ն տնոր յաջորդեց դարձեալ մեկ նոր տարի մը, դարձեալ երան հասան ուրախութեան ու բերկրանայ օրերը, դարձեալ կողմնակի մ'ալ հասաւ. այս ուրախակց ձայնը ամէն կողմանէ օգը կը թնայցնէ, մեծ ու քիչիկ շնորհաւոր նոր Տարի ըսելով իրարու կը փազեն, տուները ու ճամբաները զերտը շնորհաւորելու մրմնջիւններով կը լեցուին, տղայք ու երիտասարդք կը յաակեն ու կը ծիծալին, յետին սու

տիճան ծերերն անգամ ան օրը կը ճար պիկնան, հիւանդներն անգամ կը ճար տարւորին, մէկ խօսքով ամէն հասակի տէր մարդիկ իրարու նոր տարիին գալուստը կը մաղթեն ու անոր համար կը խնդան, ամէն դին ասոր համար իրար անցում կ'ելլէ, ուրիշ բան մը չի լսուիր բայց միայն տարիին նորոգվելուն վրայ միահաւասար չափազանց խնտում մը :

Սիրելի ընկերներս, գիտէ՞ք արդեօք թէ չկայ անանկ մէկը որ իր խնդրումը քիչ մը մէկդի թողլով, անցածին տխուր հետքը դիտէ, ու իր մտաց կշռովը սրաթուիչ տարւոյն մէջ ձեռք բերածը լաւ մը կը շնորհէ :

Իմաստունը տարիին շրջանին շուտ շուտ դառնալուն չի խնդար, հասցանցածին մէջ իր շահն ու մնասը հաշուելու կը նստի :

Մեր զուարթ մանկութիւններուն ծաղիկները թողմեցան. ահա երիտասարդութեան տարիքներնուս մէկն ալ թռաւ քնաց, ու այսպէս հետզհետէ պիտի երթան. բայց արդեօք մեր այս կարճատեւ ժամանակնիս ամէն մէկ վայրկեաններուն հետ առաքինութեան և դովելի գործքի մը մէյմէկ քաղցր յիշատակներ կրնանք կոր թողուլ. արդեօք անցելոյն վրայ ցաւելով եկածին յարգը կրնանք կոր ճանչնալ :

Այսօր կաղանդ, վաղը Օճուհդ, մէկալ օր Օլտիկ է ըսելով կը պարենք ու կը խնդանք. բայց անոնք ալ կ'անցնին, կ'անցնի ան տարին ալ ուրիշ մ'ալ կուգայ. և մենք միշտ կ'ուրախանանք, չենք գիտեր որ ամէն մէկ տարիին գալուն դէպ ի գերեզման կը մօտենանք. չենք գիտեր որ ժամանակին անխնեղուն շուտ դառնալովը մենք ալ մահուան կը հասնինք, ամէն հասակի տէր մարդիկ չեն մոտածեր առիկա. չենք խորհիր երբեք մեր ունեցած պարտաւորութիւններնուս վերայ, անոնք ժամ մը առաջ կատարե-

լու համար ալ բնաւ հոգերնիս չըլլար. օր օրի ու տարուէ տարիի կը ձգենք, քալ տարի անշուշտ կ'ընենք կ'ըսենք, ու տարին կուգայ կ'անցնի կ'երթայ. ու մենք դեռ պարտքերնիս չենք կատարեր :

Ասանկով տարիները կ'անցնին, և ամէն մէկ ժամ իրեն քաղցր ու աղբու ձայնովը հրաժեշտնիս տալով իմացը նեւ կ'ուզեն մեզ որ մէյմէկ առաքինութիւն ու բարի գործ իրենց հետ թողունք, կամ թէ մեր պարտաւորութիւննիս կատարելու չը մոռնանք. ինչու որ ներկան ոչինչը անցունելովնիս ապագային մէջ անանկ ատեն կ'ըլլայ որ միջոց չենք կրնար գտնել զանոնք կատարելու, անանկ ժամ մը կ'ուգայ որ ոչ մէկը գիտէ բայց միայն Հայր Աստուած :

Պարտաւորութիւն ըսելովնիս կը հասկընանք մէկ մը պարտաւորութիւն առ Աստուած, որ ասիկա մեր առաջին գործքն է աշխարհիս վրայ. աս է մեր առաջին պարտքը զոր Աստուած մեզմէ կը պահանջէ առանց պատճառի. և մենք ալ անշուշտ պիտի կատարեմք թէ որ զանի կը սիրեմք, մեր հոգեւոր պարտքն է որ զինքը սիրենք ամէն բանէն աւելի, հնազանդինք անոր, պահենք անոր ըսածները ու օր օրի նորէ նոր առաքինութիւններ գործելու ետեւէ ըլլանք : Ահա ասոնք են մեր հոգեւոր պարտաւորութիւնները որ անշուշտ կատարելու ենք քանի որ ձեռքերնիս ժամանակ ունինք : Մէկ մ'ալ պարտաւորութիւն առ Ազգ. մարդուս երկրորդ պարտքն ալ ասիկա է, որ իր ազգին ունի, և ամէն մէկ մարդ իր հոգեւոր պարտաւորութենէն ետեւ ասիկա ալ պիտի ընէ : Մեր ունեցած պարտքերնիս է սիրել մեր ազգը, ասով ազգասէր ըլլալ, ազգերնուս համար բան մը չխնայել. մէկ խօսքով ամէն կողմանէ օգնել անոր : Մհ, ինչ գեղեցիկ պարտաւորութիւն մըն է

ասիկա :

Ղիշտ առաջինին նման է , ինչու որ եթէ ան պահէնք , աւ ալ պահած կ'ըլլանք . յիշեցէք սիրելիք , ամենա կարող Աստուծոյ Սուրբնի տրված տաճարանեաց պատուիրանին մէջի ան մեծ պարտքը՝ որ մեր վրայ դրաւ . « Բնկերներնիս մեղնման սիրելու հա մար » . մենք որ մէկ ազգ ենք , ըսել է իրարու ընկեր ու եղբայր ենք , ան ձերնուս պէս զիրար պիտի սիրենք , մէկվմէկ սիրելովնիս ալ իրարու պիտի օգնենք :

Սիրելի ընկերներ , չեմ կրնար հոս տեղ ըսել ձեր ան մեծ պարտաւորու թեանը վրայօք՝ որ ըրիք ձեր սիրելի ազգին : Ահ , ան գեղեցիկ ու ազնիւ պարտաւորութիւնը՝ որ անտարակոյս առաջվրէն 'ի վեր ձեր սրտին մէջ դը րեր էիք . ահա հիմայ քիչ շատ ցուցը ցիք . գիտցաք ձեր պարտքը կատարե լու , ան գովելի պարտքը՝ որ ասօրվան օրս ըրիք ազգերնուս մեծ յօժարու թեամբ ու սիրով . ահա ես ալ շատ ուրախ եմ ընկերներ , շատ ուրախ եմ ասոր որ պատճառ եղաք ինծի ալ իմ ազգիս սենեցած պարտքս կատա րելու սկսիլ , այս կատարելու սկսիլ անանկ պարտք մը՝ որ ազգը մեղմէ կը պահանջէ :

Ահա աս նոր տարիիս մուտքին հետ ազգերնուս մէջ Նոր Բնկերու թեան ու Նոր Օրագրի մը մուտքը ղիս չափազանց կ'ուրախացնէ . ինչու որ պարտքերնիս կատարելու ձեռնա մուխ եղանք , և մեծ յայտ ունիմք Աստուծոյ որ միաբան պիտի ջանանք մեր պարտքը լեցունելու :

Խօսքերնիս չերկնցունելով՝ կը հար ցընեմ ձեզի հիմայ ընկերներ , գի տէք արդեօք մեր գործին ալ ի՞նչ կը պակսի , ասանկ մէկ պարտքի մը բոլը րովն կատարվելուն ի՞նչ պէտք է , ա սանկ մէկ օգտակար գործի մը յարա տեւութեանը ի՞նչ պէտք է . մէկ խօս

քով ասանկ ազգասիրական գործի մը հետ ուրիշ ի՞նչ պէտք է . ոչ մէկ բան մը հապա միաբանութեան սէրը , մի ու թեան ազնիւ ոգին , միաբանութե ջերմ եռանդը , որ եթէ աս ալ միշտ ունենանք մեզի հետ ալ վախ չենք ու նենար . կը յաջողինք , ու հաստատ միտվնիս դնենք որ եթէ միաբանու թեամբ վարուինք , առաջ կ'երթանք :

« Ամէն մէկ բարեաց մայրը միա բանութիւնն է , իսկ ամէն մէկ չար եաց ծնօղն ալ անմիաբանութիւնն է » , կ'ըսէ , մեր Լիլիշէ իմաստուն վարդա պետը , այս խիստ ճշմարիտ է ասիկա , տեսէք , ահա ազգերնուս մէջ այնչափ ընկերութիւններէն ծագած անթիւ օգուաններն ու բարիքները ասոր ա պացոյց չէ՞ն մի , այսչափ գովելի գործ քերը միաբանութեան արդիւնքները չէ՞ն մի :

Ուրեմն ասոնք գիտնալովնիս միա բանութիւնն ունենանք մէջերնիս . կը սեմ ձեզի հիմայ բացարձակ , գիտնաք որ եթէ մէկ վայրկեան մը միաբանութիւնը ատենք , չենք յաջողիր , ու ա սիկա ալ աղէկ միտվնիս պահենք . միա բանութիւնը ձեռքերնուս մէջ իբր մէկ վահան մը ունենանք անմիաբա նութեան չարագրգիռ զէնքին դէմ :

Մէկ խօսքով , ընկերներ , քանի որ ատեն ունինք այս գովելի գործքին յա ռաջանալուն հմը աշխատինք ու քըռ տրնինք , որ անոր պտուղն ալ ազգին հետ վայելենք : Անանկ է նէ , բարե ջան ընկերներ , եկէք ամէնքնիս մէկ տեղ մտղթենք Աստուծոյ , որ ան շուշտ ձեռնառու է մեզի , շնորհելու մեզ իր օգնութիւնը , զօրավիգն ըլլա լու մեր ընկերութեանը . օրերը անց նին , տարիները նորոգվին , նոյն ինքն Աստուած թէ՛ ազգասէր ընթերցող ներնուս ազնիւ կեանքը , և թէ՛ աշ խատաւորացս ամէն տեսակ փորձու թիւններէ ու անյաջողութենէ ազատ պահելով , շատ տարի խառաղութե

միաբանութեամբ հասցընէ, և այս
մեր ազնիւ ընկերութիւնն ալ ան-
խախտ ու հաստատ պահէ ու պողա-
բերէ, ամէն :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵ ԿՈՒԹՈՒՒՆ

ԲԵՆԵՍՏԵՂՕՈՒԹՅՈՒՆ

Ամենայն իրաւ՝ առ ժամանակն ա՛յ՛ ուրախութեան
Թուի, այ՛՛ տրտմութեան : Բայց յետոյ նոյնու կըր-
թեցոցն հատուցանէ յայդարութիւն : Երբայ . Գ . .

12 . համար 11 :

Առուրց յաւուրս ես աճիմ
Յաւուր առուր նըւաճիմ,
Զի՞ հարցանես դու զինէն
Աճիմ ծաղկիմ թըւանիմ :

Բայց նորանամ նոր տալ օր
Առաւելում օր քան զօր,
Դու զինչ ունիս արդիւնք բերք
Զի զօր կենացդ տեսեր նոր :

Ինն աճեցոյց զիս ըզբեզ
Փոխանս ետ արդ զիմ քարտեզ,
Տարուան միոջ օրացոյց
Սերկեան վաղուեանս յասպարեզ :

Այսօր վաղիւ յանկ անկեան
Զիս կաղանդեւքեզ շատք քան,
Յերիւր առուրց երկընչիմ :
Գո՞յ արդ հաւատք գործք ընդ բան :

Աստ ժամանակս մասնացոյց
Նախկին յորդոր զայդ տայ ցոյց,
Հըսկել և կեալ յաւիտեան
Մի լինել յոյլ օրանցոյց :

Այլ օր յաւուր ՚ի բարիս
Փըրկել զինքնդդ և զոգիս,
Սուրբ գիտութեամբ յաւիտեան
Թէ աճեցուն գոլ կամիս :

Կաղանդս նաեւ օրացոյց
Ժամանակաւս բազմացոյց,
Ըննորհաւոր նոր տարին
Զայս նոր ընծայ քեզ եցոյց :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆՆ ԱՍՏՂԻԿ ՆՈՐ

Սուրբ Թարգմանչաց մեղրածոր,
Բերան գոլով և ընկեր

Աճիլ էիւ ՚ի կեան նոր :

Արդ Բահանայս Աբգարեան
Տէր Մեսրոպոս Կեսարեան,
Ընկերութեանս տեսեալ գործ
Գոհունակ լեալ օրհնաբան ,

Սաղթեմ վերուստ շահեկան
Իջեն բարիք անխափան,
Եւ վայելզք և ընկերք
Կայցեն տերամբ անսասան :

Կես որսնաւ ջրացօք դատմութիւն :

ՓՈԹՈՐԻԿ

Ո՛հ, կը վախնամ թէ շատ գէշ
փոթորկի մը պիտի հանդպին անոնք
աս գիշեր, ըսաւ ծեր մարդ մը, երբ
իր տանը դուրսի դուռը գոցելու
ժամանակը մէյ մը սանկ դուրս նա-
յեցաւ . իրաւցընէ ձախորդ ժամա-
նակ է, բայց Յովհաննէս շատ քաջ
նաւաստի մըն է, և Պետոսէյ անուն
նաւն ալ հաստատուն մէկ նաւ մըն
է . ինծի կ'երեւայ թէ անոնք աղէկ
կրնան նաւը կառավարել . ես շատ
անգամ ասկէց աւելի գէշ փոթորիկ-
ներու պատահած եմ :

Անոնց համար շատ կը ցաւիմ,
ըսաւ Ռօսէլ տիկինը, որ վերայիշեալ
ծեր մարդուն տղին կինն էր . ո՛հ,
շատ խաւար գիշեր մը պիտի բլլայ,
յիբաւի կը սոսկամ :

Արդեօք փոթորկին իջնալուն նը-
շան կա՞յ մի՞ ըսաւ Ռօսէլ տիկինը :

Ո՛չ, ըսաւ ծերը, փոթորիկը եր-
թալով պիտի սաստկանայ :

Աւաղ, սիրելիս, ըսաւ տիկինը,
որ ատեն ինքը ահ ու դողի մէջ էր .
արդեօք ի՞նչ բաներ պիտի գան գըւ-
լտուդ, Աստուած ողորմիքեղի : Արդ-

եօք հօրս նաւը պիտի խորտակի մի, հարցուց Աննա կտարած սրտով մը, որ տասը տարեկան աղջիկ մըն էր, և իր մօրը նեղութիւնը տեսնալով անոր գիրկը նետուեցաւ, չեմ կարծեր աղջիկս ըսաւ Ռօսէլ տիկինը. քու հայրդ նաւու կառավարութիւնը շատ աղէկ գիտէ, ատանկ բաներ մտքերնուս անցունելու չենք:

Ատուած ինչպէս որ ցամաքի վըրայ եղողները կը տահապանէ, անանկ ալ ծովուն վըրայ եղողները կրնայ սահնակ պանել:

Բայց փոթորիկը շատ զօրաւոր է, ըսաւ Աննա, մայր իմ հովին գուռը կ'ըլլանք արդեօք:

Գիտեմ շատ սաստիկ կը փչէ, աղջիկս, բայց ամենքնիս ալ Ատուծոյ ապաւինելու ենք:

Չեմ կարծեր որ հայրերնիս նաւաբեկութեան հանգիստած ըլլայ, ըսաւ Գուլիէլմոս, որ ատաներկու տարեկան քաջասիրտ և անխորհուրդ տղայ մըն էր, ինչու որ ատանկ փոթորիկի ժամանակ նաւը ցամաքէն հեռու սրահէր շատ աղէկ գիտէ ան:

Բայց հովը շատ զօրաւոր է, Գուլիէլմոս, ըսաւ Աննա, և մեծ հայրերնիս մեղի ըսած է որ անոնց գացած տեղը ցամաքներու մէջ է, և հաւանական է որ հովը անոնք ցամաքը ձգէ:

Ո՛հ, սիրելիս, ինչպէս սիրտս դողալ սկսաւ:

Գուն միշտ կը վախնաս, ըսաւ Գուլիէլմոս, թէ որ քիչ մը հով փռչելու ըլլայ, երբոր ես նաւով ճամբորդութիւն ընելու ըլլամ, քեզի տես վախկոտ աղջիկ մը նաւուս մէջը չի պիտի առնեմ:

Աղէկ, բայց դուն ծովը ելլելիք չունիս, ըսաւ Աննա:

Ո՛հ մ'ալ հայրս երթալու ըլլայ նէ, ես ալ անոր հետ պիտի երթամ, ըսաւ Գուլիէլմոս:

Բայց ասիկա իր վերջին ճանապարհորդութիւնը պիտի ըլլայ Գուլիէլմոս, ըսաւ Աննա, ինչպէս որ մայրըս ինծի ըսաւ:

Ատանկ բան ըսած ես մի անոր, մայր իմ, ըսաւ Գուլիէլմոս:

Այո, տղաս. թէոր աս հիմակուան ճանապարհորդութիւնը հօրդ յաջողելու ըլլայ, կարծեմ մէյ մ'ալ ինքը ծովը չի պիտի ելլէ:

Շատ աղէկ, ըսաւ Գուլիէլմոս, բայց ես երթալ կուզեմ:

Կարծեմ թէ չես երթար տղաս, ըսաւ Ռօսէլ տիկինը, ինչու որ այն շատ վտանգաւոր կեանք մըն է: Արդեօք որչափ վախ պիտի զգայիր թէոր աս գիշերը ծովուն վըրայ եղած ըլլալիր:

Երանի թէ նաւուն մէջ ըլլայի ըսաւ Գուլիէլմոս դողդողալով մը, ինչու որ աս միջոցին կայծակին լոյսը ամեն մէկ պատուհանէն ներս կը զարնէր, և որոտումը անմիջապէս տունը հիմէն կը շարժէր:

Վերայիշեալ գիշերուան մէջ յանկարծ ելած փոթորիկին ժամանակը՝ նաւապետ Յ. Ռօսէլին տանը մէջ աս տեսակ շատ խօսակցութիւններ եղաւ, և փոթորիկը գրեթէ մինչեւ հետեւեալ գիշերը տեւեց:

Ռօսէլ նաւապետը կէտ որսալու նաւու մը հրամանատարն էր. ասիկա իր կեանքին մեծ մասը այս կերպով անցուցած էր, և ընդհանրապէս շատ յաջողութիւն ալ գտած էր:

(Պիտի շարունակվի) :

Ե Ռ Ե Կ

Երկու մեղուիկ :

ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Երկու մեղուիկ միամիտ
 Բնիկեր եղան մէկ մէկու ,
 Յորեկ ատեն անուշիկ
 Օտղկանց հիւթերն ժողվելու :
 Եսոնց մէկը իմաստուն
 Բայց մէկալը ծոյլ ու վատ ,
 Սըտան պարտեղ մը սիրուն
 Ուզածներնուն համեմատ :
 Ուշիմ Մեղուն ձայն ձգեւծ
 Մեղրին հիւթեր կը ժողվէր ,
 Իսկ անհոգը թւերն բաց
 Կը պըտըտէր ու կ'երգէր :
 Մէկ մ'ալ նայիս մէկ տեղ մը
 Շիշմ' կը տեսնէ մեղրով լի ,
 Ու անխորհուրդ անմիտը
 Իսկոյն մէջը կը նետուի :
 Յուսարով թէ գուցէ հոն
 Յագեցնէ իր քաղցը ,
 Անյագ սոված որկորին
 Որս ապ բաղդին պարգեւը :
 Բայց չափաւոր ընկերը
 Անուշ կ'երգէր անհանգարտ ,
 Մէկ ծաղկոցէն մէկալը
 Կը թըռչտէր վարդէ վարդ :
 Օղւարթ սըրտով իրկըւան
 Ելաւ Գընաց որ նայի ,
 Թէ արդեօք իր եղբայրը
 Իւր փեթակը դարձաւ մի :
 Տեսաւ զանի գրկսովին
 Մեղրին մէջը թաթխըւած ,
 Բոլոր ուժէն անխելքը
 Տըկարացած ու ինկած :
 Խեղճը հաղիւ սիրտ ըրաւ
 Եւ իր վերջին շնչովը ,
 Բարեկամին կըրցաւ տալ
 Հրաժարական ողջոյնը :
 Թէպէտ իրեն կեանքին մէջ
 Բոլոր քաղցըր ճաշակ մը
 Բայց մեծ կորուստ պատճառեց
 Իրեն անսանձ չար կամքը :

Դուք , որկրամոլներ միտք առէք ,
 Կերածներնուդ ալ չափ դըրեք :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Արարատ շէտան քրոյ 1 :

Սեօն Հայաստանի Արեւելեան
 դիւս սահմաններուն մէջ , որոնք հիւ
 մակու հիմայ Կարնոյ կուսակալու
 թիւն անուամբ կը գիտցուին , Երեւ
 անու Հարաւային Արեւելեան դին
 36 մղոն տարածութեամբ կը տեսնը
 ւին դժբաղդ և խեղճ Արարատայ
 բարձր ու սպիտակ գագաթները . աւ
 նանկ որ քիչ մը հեռուէն տեսնողը՝ մէկ
 մը անոր հաստակաւոյց ու վիթխարի
 մարմինը նկատելով և մէկ մ'ալ անոր

¹ Արարատ լեւան անունը՝ Արամ Թագաւո
 րին որդին Արայ գրաւ . որ Արտ կամ Գաշտ Արա
 յի ըսել է . ինչպէս որ Սեօնի 7 և խորենացոյն
 գրուի Ժն և 78 երեսները ասոր ասանկ ըլլալուն
 կը վկայեն . այսպէս . « Այդ որդի նորա Արայի գե
 ղեցին , որով անուն իսկ դաշտին այնորիկ կոչեցաւ
 յանուն Արարատ : Եւ » Գայ հասանէ 'ի դաշտն
 Արայի որ և յանուն նորա անուանեալ Արաւ
 րատ : » Իսկ Արեւելիցի ասորիւն օրս Արտակ կամ
 Բարմակ տողը կը կոչեն զանի , մատի մը պէս ու
 զիւր իրքերէն վեր բարձրացած ու կանդնած ըլլա
 րուն համար :

Նաև մէկ անունն ալ Ազատ կըսին . ասիկա
 նախնի աւանդութիւն մի է , որ ջըհեղեղին ջրերը
 քաշվելէն ետև Նայ իւր տապանովը Արարատայ
 գագաթին վրայ իջաւ , որով մարդկային սերունդը
 հոն ազատութեան տեղի գտնալուն նոյն լեւան ա
 նունը Ազատ ալ ըսվեցաւ . ինչպէս որ խորենացին
 ալ Արտաշէսի իւր որդւոյն Արտաւադդի տուած
 անէծքին մէջ կը յիշէ այսպէս . « Եթէ դու յորս
 հեծցիս յազատ 'ի վեր 'ի Մասիս , գրեզ կալցին
 քաջք , տարցին յազատ 'ի վեր 'ի Մասիս , անդ
 կացցես և զլոս մի տեսցես : » Խորե . Գեղք . Բ .
 Գ . Կ . Ա . :

Մասիս լեւն ալ ոյն լեւան հետ կոյած և ասոր
 անունն ալ Ամասիայի անունով կոչված է : Արեւել
 յիք ասոր ալ Ալլիի տողը կ'ըսեն , որ Վրաստանի
 լեռնիք ըսված լեռնից մէջ հաստատված է . ասիկա
 դաշտի մը մէջ մեկուսի բարձրացած է , և երկու
 ծայր անի , որոնց մեծ և փոքր Արարատ կ'ըսին : Ճնն :
 Գ . Ը . համար 4 — 5 :

Ատոնցմէ 'ի զատ աս ալ հարկաւոր է գիտնալ
 որ մեր բոլոր Հայաստան աշխարհին Արարատեան
 Թագաւորութիւն կ'ըսվէր . վասն զի մեր գիւցաղն
 ու քաջն Հայի իր բոլոր ընտանեօքը Բաբելոնէն ել
 լելով Արարատ գետից ու հոն սկսաւ իրեն բնակաւ

բարձր ու ձիւնափայլ գլուխը դիտելով շուտ մը կը հասկնայ այս թշուառ ավելորդին, կէս խնամում ու կէս տըրտում՝ ծերուկին առաջուքնէ 'ի վեր երեւելի մէկ մը, աղիւիւ ու աննման դիւցազանց հայր, և անթիւ պարծանաց ու փառաց թագաւոր մը ըլլալը : Իր գերաստիճան վեհանձնութենէն և հրաշալի դիրքէն ու բարձրութենէն կը գուշակին իրեն վաղեմի անմուաց պարծանքները, զորոնք մարդկային որորան ըլլալէն 'ի վեր վայելած է : Արարատայ ամէնէն առջի և միանգամայն ամէնէն սրանծալի և յաւիտենական փառքը ջրհեղեղէն ետեւ Նոյայ ստապանը անոր գագաթին վըրայ իջնայն եղաւ . ուրկէ ետեւ Նոյ տէրոջը հրամանաւ իւր կնոյն, որդիներովը, թոռներովը և ուրիշ ազգի ազգի կենդանիներովը ցամաքն ելելով նախ և առաջ սեղան մը շինեց ու հոն զոհ մատուց ան ամենակարող ու զօրաւոր Աստուծոյն, որ զինքը արժան տեսեր էր այս ահագին և սոսկալի պատճէն խալսելու : Օհն . Գ . Ը . համար , 16 — 22 :

Բացի սակէ Նոյայ թոռանը թոռը Հայկ իր ընտանիքովը Բաբելոնէն ելելով Արարատ լեռն եկաւ . և իս-

թեան տեղեր շինել և հոնկէց իւր իշխանութեան տարածումը սկսաւ ընել . ինչպէս որ Սերէոս քաջ պատմագիրն ալ կ'ըսէ . « Արդ՝ այս էն անուանք ազգածինն արանց անդրանիկեց 'ի Բաբելոն գնացելոցն ընդ կողմանս հիւսիսոյ յերկիրն Արարատայ , շուեաց խաղաց գնաց Հայկն 'ի Բաբելոնէ կնաւն՝ և որդւովքն՝ և ամենայն աղիւիւն հանդերձ : Եւ չոգաւ բնակեցաւ յերկիրն Արարատայ 'ի տանն որ 'ի լեռնափորնն որ դառաջինն շինալն էր Զրուանայ հուրն՝ և եղբարքն հանդերձ : Դտեւ « Եւ Հայկն դարձաւ 'ի տեղի իւր՝ և չոգաւ կալուս Հայկն զերկիրն Արարատայ և բնակեցաւ անդրէն աղգաւ իւրով մինչեւ ցայժմ : Սերէ . 3 և 6 երես :

Իսկ մեր իշխանութեան թագաւորութիւն Արարատեան ըսելուն մէկ սպասցոյցն ալ Սուրբ գիրքը կուտայ Երեմիայ Մարգարէին բոլոր ազգերը Բաբելոնի գէմ պատերազմի հրաւիրելուն մէջ այսպէս . « Պատուէր տուք յինէն Արարատեան թագաւորութեանցն և Աղբոնաղեան գնդին ո : Երեմ . Գ . ԾԱ . համար 27 :

կոյն անաստուած բռնաւորին յաղթելով՝ հոն հաստատեց մեր թագաւորութեան սկզբնաւորութիւնը և իր անուանովը ան տեղ հայք ըսվեցաւ , ուրկէ մենք ալ Հայ անունը առած ենք :

Արարատ սուրբ Գրքին մէջի յիշատակեալ ճշմարիտ Արարատն ըլլալուն վրայօք ոչ մէկը կը տարակուսի . թէեւ Աւրոսպայի հիմուկ նոր մեկնաբաններէն ոմանք ասոր գէմ հակառակ կարծիք ցըցուցին , սակայն ուրիշ խոհական և իմաստուն անձանց ձեռօք շուտով այն ծուռ կարծիքը շքուկուեցաւ :

Այս լեռան բարձրութիւնը ուրշեալ չափով մը երբեք չէ հաստատուած , բայց շատ բարձր եղած պիտի ըլլայ . գլուխը ձիւնով և սառով պատած է , և երբեմն ալ 160 կամ 200 մղոն հեռաւորութեամբ կը տեսնուի : Այս երկու պարագաներէն և ունեցած երկայնութենէն կըրնանք հաստատել թէ ասոր բարձրութիւնը 15.000 ոտքէն շատ աւելի է :

Նոյայ օրերէն 'ի վեր Արարատայ անմատոյց գագաթներուն վրայ մարդու մը ոտք երբեք չէ կոխած : Այլ և այլ դարերու մէջ շատ փորձեր 'ի գործ դրուեր են այս սոսկալի լեռնային բուրգերէն վեր ելելու , բայց ամէն ջանք պարտաւր գացեր են . իրենց ձեւը , ձիւները և սառոյցները մէյ մէկ անպարտելի մարտկոցներ են կազմեր իրեն , և սառնապատ սահմանին սկզբմունքէն մինչեւ իր ամենաբարձր գագաթին հեռաւորութիւնը այնքան մեծ է , որ հոն քաջութեամբ դիմանալ ուղղող որեւէ իցէ մէկու մը մահուանը մի միայն յուրոր հերիք կ'ըլլայ :

Անոր վերջին ծայրը կամ գոնէ խիստ դիւրին մէկ կողմը ելելու անկարելութիւնը քանի մը տարի առաջ Պաշտիտու Փաշայէն ալ վըճռուեցաւ :

Խիստ գեղեցիկ ու պատեհ, ժամանակ մը խել մը այրուցիներով ճամբայ ելաւ քաղքէն, և Պայագիտու գիացէն կրցածին չափ սկսաւ լեռնէն վեր ելլել: Եղն ելքին վրայ երեք բնակարան հաստատեց, ուր տաղաւարներ շինելով պաշարներ ժողվեց: Երկրորդ բնակարանը ձիւնային սահմանին վրայ եր, ուսկից առանց մէկ գգաւարուի մը կրելու յառաջացաւ, բայց երբ կոնոնին գագաթը ծածկող սառին մեծ գլուխը հասաւ, ալ չկրցաւ յառաջանալ, ինչու որ իր մարդոցմէն շատերը օգուէն մեծ անօրութենէ կուրծքերնին բռնովեցան: Ըռաջուց անոր գագաթը հասնողին վարձք տալ խոստացեր էր, թէեւ ստորոտը բնակող մարերէն (բիւրա) շատերը ջանացին հոն ելլել, բայց անոնց ամենուն աչխատութիւնն ալ անպտուղ ելաւ: Օգուէն մեծ անօրութենէն ելլելին կած սառերուն մեծ կրտորտաքը իր մարդոցը վնաս կուտար, որոնք շարունակաբար մեծամեծ սառերէ կորզուելով վրանին կը թափէին: Ըմառվան մէջ իր գագաթին վրայօք սառին գլուխը ձիւնէն բոլորովին տարբեր գունով կ'երեւայ, և Սօսիէն ալ կ'ըսէ, « թէ որ հին բնակչաց խօսքին հաւատալու ըլլանք, այս մեծ սառոյցեալ զանգուածը իրենց առջի գիտցածէն 'ի վեր յայտնապէս աճեր է »:

Սօտերս Հայաստանն ուղարկող Եւրոպացի ճանապարհորդին մէկը, Այրարատայ վրայօք այսպէս կը նկարագրէ. « Աս լեռան ունեցած ձիւն խիստ գեղեցիկ և բարձրութիւնն ալ խիստ ահուերի է: Երջակայ բոլոր լեռները համեմատելով անոր բան մը չեն երևնար քովը: Վնէն կողմէն կատարեալ է. ոչ այնչափ անախորժ տեօք ու ոչ ալ արօտայ բնութեան ցըցուածքներ ունի. ամէն բան ներդաշնակութեամբ և վայելչութեամբ է, և բոլորն ալ միաբանած են զանի բնութե

մէջի գերագոյն նիւթերէն մէկը բնելաւ: Սկզբէն մէկ անհուն գետնէ մը ելելուն, յատակը սարսափելի կերպով լայն է, ծայրը ելելու ճամբան կամ ելքը մինչեւ ձեան սահմանը շատ դիւրին և անկէ անդին շատ խորուբորդ է:

Այս հրաշալի գործին յողթողի մը պէս՝ նոյն խորսիւնն սկզբնական զանգուածին մօտ պզտի բլուր մը կազմուեր է ձեով ու դիրքով անոր նման, և ամէն մէկ դրութեամբ ինքզինքը բարձր լեռանց կարգին մէջ անցնելու նըուիրեր է: Կերեի որ ջրհեղեղէն 'ի վեր անոր ծայրը մէկը չէ ելած, ինչու որ իրեն ձիւնափայլ գագաթին շոյտ բարձրութիւնը ասանկ մէկ անհնարաւոր ջանք մըն է հատուցած:

Վար ինչալու ատեննիս ասընիս ձորի մը պէս տեղ մը բացվեցաւ, անանկ որ իմ բոլոր մտածութիւնս իսկոյն այս ներկայ տեսարանիս մէջ ընկողմեցաւ: Տեսայ ընդարձակ դաշտ մը, որ անթիւ գիւղերով ու բնակչօք լեցուն էր: Ելմիտնայ եկեղեցեաց աշտարակները և գագաթները անոնց մէջէն վեր բարձրացեր էին: Երասիի փայլուն ու յստակ ջրերը զուարթածաղիկ դալարներուն մէջէն դուրջալով կանցնէր, և լեռանց ըստուրակարգեալ շարքը նախաջրհեղեղեան աշխարհին երկիւղալի յիշատակարանին խորիսիւր կը շրջապատէր: Կարծես թէ մարդկային պատմութեան մէջ ջրհեղեղէն ետքի կամ առջի մարդկանց երկու սեռերուն միայած կապակցութիւն մը կանգնած էր: Բայց տակաւին տափարակ դաշտին վրայ չէինք հասած տեսայ Այրարատ որ իր բոլոր ընդարձակ մեծութեամբ վեհանձն դիրքով մը հսկայապէս կեցեր էր:

Ելանա՞ծ տեղէս անանկ կերեւար որ կարծես թէ ամէն մեծամեծ լեռնէ

ըր իրարու վրայ դիպեր էին, որպէս թէ իրենց հողովը, ապառաժովը և ձիւնովը այս գերագոյն ընդարձակութիւնը կազմելու :

Իր երկու գլխուն սառնադատ գաւաթները շքեղ կերպով լուսափայլու պարզ երկնից մէջ կը հասնէր. սակեգոյն արեգակը կը շողշողար անոնց վրայ, և անգրագարձութիւնը միւս լոյսերուն նման խոտղացնող ճաճանջ մը կը ցատկեցնէր :

Տեսարանիս այս վայրկեանը դաշտին և գաւաթին ծայրագոյն մեծութեանը կը միաւորէր : Եւ այց լեռան վրայ նա յեղէս ինծի աղբած զգացումսնէքեւրըս գժուարին է հոս տեղ նկարագրելը : Լէքս՝ վարի անսահման ծայրերուն վրայ թափառելով, չկարողացաւ անոր կատարներուն նսեմացեալ փառայ վրայ քչիկ մը հանդարտիլ, անանկ որ հորիզոնին մառախուղներուն իրենց ընդարձակ գծերը երկար առնէ չկըրցայ տեսնել, երբ նոյն միջոցին մէկ անպատմելի գրգիւ մը մէկէն ՚ի մէկ աչքս նորէն դէպի վերերը զարնել տալով, անշարժ հայեցումաճքս Լըսաւրատոյ ահաւոր փառայ վրայ դարձընելի ըստիպէր, և լուսոյ այս պաշարեալ զգացողութիւնս մաքիս մէջի նըմանօրինակ զգացման համեմատ գաւրով մէկէն ՚ի մէկ մտացոյ որոշումը առ կախեալ թողուց ։

Յ. Մ. ԳԱՅՐԻԵԼԵԱՆ :

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհ կամ Անիստիս

Աշխարհիս մէջի եղած արեւելքի քաղաքներէն մէկն է մեծ Անիստիս քաղաքը, որն որ առաջ Ասորեստանու մայրաքաղաքն էր :

Այս քաղաքը Օրոնթոսի աջ կողմի եղեբքին վրայ շինուած է. որուն

ծորը տասը մղոն երկայնութեամբ և հինգ կամ վեց մղոն լայնութեամբ արգասաւոր դաշտ մը կը կազմէ :

Արեք հարիւր մղոնի չափ հեռու Արուսաղէմի հիւսիսային կողմը կիլիկիայ, և քսան երեք մղոն հեռու Օրոնթոսի Արեքիկական ծովուն թափած տեղը :

Այս քաղաքը Արեւքս Արեթոր շինեց և Արեւմտեան Ասիոյ մէջի Արեթսանդրի յաղթած սահմանները ինքնիշխան միապետութիւն բրաւ, և քաղքին ալ իր Անիստիս հօրը առնունը դրաւ : Արեթը անիկա այս նոր հաստատուած աթոռը եղաւ :

Այս նոր քաղաքը շատ յարմար և կեդրոնական դիրք մը ունենալուն աչ խարհիս մէջի եղած հռչակաւոր քաղաքներէն մէկը սեպուեցաւ, և իր հռչակէն չինալէն դատ Ասիոյ մէջի Հռովմայու գաւառներուն մայրաքաղաքը եղած ժամանակը ևս առաւել երեւելի եղաւ. նաև Արեթսանդրիայէն և Հռովմայէն ետքը երրորդ սեպուեցաւ նոյն տէրութեան քաղաքներուն մէջ :

Անիկին Հրէայ մատենագիրները երբ մեծ քաղաքի մը պատկերը նկարագրել ուզէին շատ անգամ Անիստիսը կը ցրցունէին :

Հոս շատ Հրէայ կը բնակէր, ինչո՞ւ որ այս առնները անոնք Հռովմայու տէրութեան մէջը և դուրսը ցրուած էին և աւելի մեծ քաղաքներու մէջ կը գտնուէին :

Հրէայները չէ թէ միայն այս քաղաքին մեծութեանը համար մասնաւոր կերպով մը յարած էին, հապա ընդարձակ առեւտուրի քաղաք մը բլաւուն և իրենց երկրին մերձաւորութիւնը ունենալուն համար. բայց այն արտօնութիւններով՝ զորոնք Ասորեստանի յոյն թագաւորները Հռովմայեցւոյ հաստատութեամբը հանտեղ բնակել ուղղ հրէայներուն շնորհեր

էին :

Այս քաղաքը ան ժամանակը չորս առանձին թաղերէ կը բաղկանար, աւելն մէկը զատ զատ պարիսպներով պատած և յետոյ ամէնքը պատի մը մէջ առած :

Այս թաղերը կը ցուցնեն թէ հիմնադրին ժամանակէն մինչև Անտիոքոս Ապրիմանի ժամանակը ետեւէ ետեւ շինուած են, և Տիգրիսի վրայի Աշխուսիայէն և Աբխալուսի մէջի Աղեքսանդրիայէն շատ պզտիկ չէր :

Հռովմայեցւոյ զանազան թագաւորները շատ կը փափաքէին իրենց կեանքը այս քաղաքին մէջ անցընելու, չէ թէ միայն աստեղի կլիմային ախորժեղի և առողջարար ըլլալուն համար, հապա ամէն յարմարութեանց, առատութեան և կենաց զւարճութեանցը համար. նաև երևելի էր յաճախակի տօնախմբութիւններու, բնակչաց կրկէսներու մէջ եղած կերպ կերպ խաղերու համար ունեցած եռանդներնուն և թատրոններու զբօսանքներուն համար :

Այս քաղաքը ստէպ և ահագին երկրաշարժներու դէմ գլմացաւ մինչև թոսրոս պարսիկը յաղթեց առաւ և աւերակ ըրաւ :

Յուստինիոս կայսրը կրկին շինեց զանիկա և նորէն երևելի տեղ մը ըրաւ, և մինչև խաչակրաց ատենը շարունակեց. և ան ատենուան համար է որ ոմանք կը հաստատեն թէ քաղաքին հարաւային կողմի բլրին վրայ պարսպի կամ ամրոցի մնացորդներ կերեւային :

Անտիոք քաղաքը Քրիստոսի 1098 թուականին Կոմքոյի և Պօէմօնի իշխանութեանը տակ եղող խաչակիրներուն ձեռքովը առնուելէն ետքը Քրիստոնեայ ահրութիւն մը եղաւ Ասորեստանու յաղթող Եւրոպացւոց տակը :

Պիմար սուլթանը 1269 ին բրիս

տօնեայներէն առաւ զանի և բոլոր եկեղեցիները աւերեց. անկէ ետեւ Տաճկաց ձեռքը անցաւ, բայց կրկին իր սուլի մեծութիւնը ու բանուկ վաճառականութիւնը չստացաւ որ Հալէպի հետ կ'ըլլօր :

Այս ատեններա քրիստոնեայք եկեղեցի մը չունէին, հապա Ս. Յովհաննէս անուամբ պրի մը մէջ կը հաւաքուէին աղօթք ընելու համար :

Անտիոք քաղաքը 1632 ին օգոստոսի 1 ին Իպրահիմ փաշան առաւ. բայց ետքը կրկին Սուլթանին տուաւ :

Հ. Ս. ԵՂԻՍԵԱՆ

ԲՆԵԿԸ ՊԵՏԱՌԻԹԻՒՆ

Չրամուկ :

Արկին անուանը տակ շատ տեսակներ կը դասվին, և ասոնցմէ միայն մէկ երկու տեսակը մեզի ծանօթ են : Անոնք շտեմարաններու ու բնակարաններու մէջ դանուած բոլոր վնասակար և նեղացուցիչ կենդանիներն ըլլալը աշխարհածանօթ ճշմարտութիւն մըն է : Արկներուն ամէնալ աշխոյժ են և շատերն ալ խիստ գեղեցիկ. բայց գոթազգաբար իրենց վրայ կայենի անէծքը ըլլալուն՝ զանոնք գանողը իսկոյն կը ջանայ սպաննել : Այս կենդանիները շատ տեսակ են, և բոլորն ալ էն մեծէն բռնէ մինչև փոքր մուկը իրարու նմանութիւն ունին : Բուսական բաներ, բնդեղէն և կենդանեաց մարմին շատ կը սիրեն, և ասոնցմէ խիստ մեծը և կատաղին թէ որ շատ անօթի ըլլայ՝ կը համարձակի մինչև անգամ ողջ կենդանիներու վրայ յարձակիլ, նաև սկար ու անգորմարդկանց մեծամեծ վէրքեր տալն ալ տեսնուեր է : Հիտակը ըսելով, երբեմն մեծ ծառայութիւն կընեն գէշ

բաներ և մեռեալ կենդանիներ ու տերութիւն :

Ասոնցմէ շատերն ալ քաղաքներու աղբանոցներուն ու աղափա ջրանոցքներուն մէջ կ'ապրին , ուր աղափալու թիւններով ու խոհանոցներուն մնացորդներով կը կերակրուին :

Անհամար մեծ ու սեւաւ բլղեղներ կ'ուտեն և մարդու բնակարաններ ալ մոնելով՝ մեծամեծ փնտներ կուտան : Աին ժամանակները Մեծն Իբրտանիոյ մէջ սեւաւ մրկները բազմաթիւ էին . բայց հիմայ բոլոր թուսլ մրկները զանոնք ջնջած են . ուրոնց ամենամեծ տեսակներէն Ամերիկայի մէջ շատ կը գտնուի : Այնչէս մը չգիտցուիր թէ հոն ինչպէս անցեր են . բայց հաւանականաբար անոնք կը կարծուի որ գուցէ Անգղիայէն գացող մարդկանց հետ գացած ըլլան :

Թուսլ կամ հասարակ մուկը որ մեր բնակարաններուն , շտեմարաններուն և ամէն տեղ մեծ չարիքներ կը հասցընեն , անթիւ կերպով կը շատնան : Այ կենդանիները առաւել ջրի քով բնակիլ կը սիրեն , որ բանէ մը վախցած ժամանակին իսկոյն մէջը կը ցատկեն և շատ արագ լողալովն զլերեք կը պաշտպանեն :

Ամէն տեսակ ընդեղէն , պտուղ , թռչուն , նապտատակ և հաւ մեծ ասոր ժանօք կուտեն : Աւր տեղ որ կենդանիներ կը պահվի ան տեղ մուկ շատ կըլլայ , և խոզի ախոռներու ալ շատ փնտներ կը հասցընեն : Անչափ ուժով և համարձակ են որ ասոնցմէ մէկը հասակաւոր ու խոշոր կատու մը սպաննած և կերածը մէկ քանի արժանահաւատ մարդոցմէ լուծած է . որ իրենք ակնատես են եղեր : Աւր որ ասանկ մրկներէն շատ կայ , հաւարակ ընտանիքիատուները չեն կրնար զանոնք հատցընել : Սիայն որսի շունն է որ շատ արագընթաց և խիստ հարձածող ըլլալուն , կրնայ զասոնք ջնջել :

Բայց ասոնցմէ մէկը եթէ քթին փակ չելու ըլլայ ալ անոր չմօտենար :

Այս որկրամօլ կենդանիներով լեցւած տեղ մը շատ դժուարաւ անոնց ձեռքէն կաղաւթիլ , բայց զանոնք ջնջելու համար շատ կերպեր կան , և ամենէն աւելին միայն թոյնը կերելայ . սակայն անոնց զգացման զօրութիւնը այնքան սուր է որ ասով ալ դիւրին չէ զանոնք խաբելը : Աննկ կրտուի թէ մարդու ձեռքով դրուած կերը չուտով կիմանան և կը թողուն կը փախչին և չեն մօտենար անոր , մինչու որ ուրիշ զօրաւոր հոտ մը քրթերնին չի մոնայ :

Անոնք և Սուշկին հոտը այս կենդանին շատ կը սիրէ :

Այս կենդանեաց բնաւորութիւնը իրարմէ տարբեր չէ , ինչու որ բնաւ ուրիշ կերակրի չեն փափաքիր , միայն թէ արմատներու և անոնց նըման ուրիշ տուկերու : Չբամուկին բոլոր երեւոյթքը կը ցուցնէ թէ շատ երկչոտ կենդանի մընէ , մտքը գեղեցիկ , կակուղ և փայլուն է . գլուխը կարճ և կլոր , ու քիթն ալ այն սուր , հոտառութեան զօրութիւնը չունի . երբոր մարդ մը անոր մեղմ ու անփնաս ընթացքին վրայ նայելու ըլլայ կրնայ ըսել թէ աս կենդանին բնաւ ճըճի մը անգամ ուտելու յօժարութիւն մը չունի :

Չրի մուկը իրեն բնակարանին համար առուակներու եղերքները կրնարէ , և հոն քիչ մը ջրէ վեր մեծ փոս մը կը շինէ : Այս փոսին առջեւ եղած խոտերը կը կտրուէ և գեղեցիկ մը կը զարդարէ որ մէջի նստողներուն հաճելի ըլլայ : Այս կենդանիները տուն կերու արմատներով կը կերակրուին որոնք մեռեալ ջրերուն քովերը եղած խոնաւ ու կակուղ մարգագետինները կ'աճին :

Իրենց կերակուր ճարելու ժամանակ թէ որ բանէ մը վախնան իսկոյն

ընին մէջ կը ցատկեն ու մէկէն 'ի մէկ ցատկերին ու վար իջնալին շատ գեղեցիկ տեսարան մը կը նծայէ : Չըբին յատակը իջնալու արագութիւնը իր մարմին վրայի եղած օդը մէկ տեղ տանել կուտայ, որ պղտի պղպջակներ ժողովելով երբոր կենդանին ընին մէջ կիջնայ՝ անանկ կերենայ որպէս թէ մարգարտէ զարդարած զգեստ մը հագած է :

Ինք թէպէտ ընին տակ երթալովը մեծ ազատութեան միջոց մը կը գըտնէ, բայց չի կրնար շատ երկայն շարունակել. ուստի շուտով վեր կելլայ շունչ առնելու համար :

Առուակներուն վրայ եղած մըկները ձկնորսներուն շատ ձանձրալի են և շատ նեղացուցիչ. չէթէ կարթին և ձկներուն վնաս մը կուտան, ինչու որ ամենուն հետ առհասարակ անվնաս կերպով կը վարուին, հապա ձկնորսը անոնց խռովներուն մէջ մըտնելով կը վախցնէ դանոնք և անոնք ալ իսկոյն ջուրը կը ցատկեն, ուրկէ ձկերն ալ վախնալով մէկմ'ալ հոն չեն մօտենար : Խեղճ ձկնորսը կը թողու ան առուակը ուրիշ մը գրտնելու, ուրտեղ կրնայ նոյնպէս անցալը շարութեան մը հանդիպիլ :

ՏՆՏԵՍԵԿԸ

Պաճառակառութեան սխաղ մեկու մը իրատ :

Պ. Տօրմէյլ, Հալլը :

Ի օրէնթ. 3 յունվար. 18—

Արեւի պարսն, — Գործի մէջ մըտնալու միտք ունենալիսուդ համար ինձմէ խրատ կուղէք, և վաճառականութեան ընթացքին մէջ խաղաղ հոգի եղանակին յաջողութեան լաւագոյն միջոցները կուղէք սորովիլ :

Այս նիւթիս վրայօք իմ խորհուրդ :

Ներս ձեզի կուտամ : — Առաջին, բոլոր կարելի եղած գիտութիւնները ձեռք ձգելու ջանք ունեցէք, և գրել խաւորութեան անոնք՝ որ գործքի հետ կապակցութիւն ունին, ասոր հետ պէտքէ որ ուղիղ վարք ունենաք, որով վստահութիւն և յարգ ստանաք, նայեցէք որ պղտիկուց աս գործին մէջ չմտնաք, ինչու որ երիտասարդ մէկը տանիկ մէկ ձեռնարկութեան մը ոչ փորձը գիտէ ու ոչ ալ անոր վերաբերեալ հարկաւոր գիտութիւնը. և շատ ալ մոռնալ, ինչու որ լաւագոյն պատեհութիւնները զանց առնելով զգործին մէջ հարկաւոր եղած համարձակութիւն ու եռանդ շատ չունենալով անողաց ու համր կերպով կը վարուի որ չափազանց զգուշութիւնը երբեմն անակնկալ կը կործանէ :

Աղետալի ու վառագաւոր ժամանակները առուտուրի մ'սկսիք. քաղաքական ու հասարակ գիտութեանը լաւ դիտեցէք, պատեհազմաց ընթացքը նկատեցէք գլխաւորաբար ծովային պատեհազմներուն :

Չորս գործերը կառավարելու համար մինչուի որ չափաւոր դրամագրութիւն ձեռք չըձգէք, ինքզինքնիդ գործի մէջ մի խօթէք, որ անձնական պիտոյքներնիդ և գործատան ծախքերնիդ հոգաք :

Այլա քիչ մը դրամագրութիւն պահեստի ունեցէք անակնկալ պահանջում մը պատահած ատենը դէմ դրնելու համար, ինչպէս չընդունուած տոմսակներ և այլն :

Այնչեւ որ առաւել օգտակար պատեհութիւն մը չըլլայ, ընկերութեան մէջ մի մտնաք, այլ առաւել տպէս միանկ ձեզի համար աշխատեցէք ու հաւաքեցէք :

Գիրքերնուդ կարգադրութիւնը ձեր գործառնութիւններնիդ առաջըլլայ, միշտ աղէկ պահեցէք զանոնք,

կամ խիստ զգուշաւոր ուղղութեամբ պահել տուէր :

Ի վերայ այսր ամենայնի աղէկ նամակական ոճ ստանալու փութալն եղիք , աղէկ նամակ գրելու արհեստը վաճառականութեան ամէն մէկ ձիւղին մէջ շատ հաղուագիւտ ու երեւելի է , բայց գլխաւորաբար առուտուրի մէջ :

Ամէն ընդունած նամակներնուդ պատասխանելու պատրաստ եղիք , ուրն որ ձեր թղթակցւոյն շահուցը ունկնդիր ըլլալիդ կը ցուցունէ , ու յանձնարարութիւններ կ'ըստանաք :

Ամէն սահմանի մէջ երեւելի տուներու հետ հաղորդակցութիւն ունեցէք , ան տուներուն հետ՝ որոնք որ ամբիժ , ճշդապահ և հաստատուն են , և որոնց որ գործքը ձերինին հաւասար է , վասն զի օրինակի համար գլխաւորաբար գինի բերել տուողները միշտ աղէկ չեն սեպուիր ձեռալեքտական ապրանքներու և հունձքերու մէջ :

Ինքզինքնիդ զգոյշ պահեցէք առնցմէ՝ որոնք երկդիմի բնաւորութիւն ու երկբայելի հաստատութիւն ունին , ձեր համբաւը բոլոր աներկ բայ յարգութիւն ունեցող տուներուն հետ ըրած գործառնութիւններնուդ համեմատ կը բարձրանայ :

Բոլոր մարդոց հետ ամէն ատեն քաղաքավարութեամբ վարուեցէք , և իմաստուն ու խոհեմ եղանակով , առ բանս ձեզի պատուաւոր պիտի ընէ ու կարօտութեան և դժուարութեան ատեն ձեզի համար բարեկամութիւն ու նեցուկ կը պատրաստէ :

Յաջողութեան մէջ ինքզինքնիդ մի մտնաք , յաջողութիւններովնիդ մի հպարտանաք , և ոչ ալ ձախորդութեան ատեն յուսահատիք : Գիտցիք որ բաղդին այլայլութիւնը մի լիոնները կ'աշնչացնէ :

Վերջին աստիճան ճիշդ ու ժա.

մանակապահ եղիք , ձեր խոստմունքը կատարելու : Որչափ որ կարելի է պատրաստ դրամով ծախեցէք ու գրնեցէք , կամ եղածին չափ կարճ պայմանով , այս կանոնը գործածելով խառն ունի ի սուսն գործերու մէջ խառնուելու դիպուածէն կ'զգուշանաք , որոնք յաճախակի կը կործանեն զմարդը :

Առանց խորհրդակցութեան բանի մը ձեռք մի զարնէք , հապա բոլոր եղանակներնիդ խորհրդով կշռեցէք , անզգոյշներն ու անխորհուրդները միայն պատահմամբ կը յաջողին :

Կանոնաւոր կեանք մը վարեցէք , ծախքերնուդ վրայ սանձ մը դրէք , ասիկա ձեր համբաւը պիտի պահպանէ , և տուելի գիւրին է պահել քան թէ վասարկիլ :

Թէ որ շփութութիւն կամ դառն վիճակի մէջ խնաք , առաջին անգամ պէտք է խրատ առնէք , բայց ձեր խրատատուններնուդ խոհական ընտրողութիւն մը ըրէք , զանոնք էն առաջ ան մարդոց մէջ փրկուեցէք , որոնք նմանապէս ասանկ պարագայներու մէջ մտած են , և անկից՝ ուրիշ մէկ քանի անձանց ալ կարծիքը առնէք . խրատ առնելու զանցառութիւն ընելէն , և իրենք իրենց չափազանց վստահանալով շատ վաճառականներ կործանման մէջ ինկած են :

Գործունեայ , անգուլ , պարկեշտ , և անկեղծ եղիք , բայց մի կարծէք որ բնաւորութիւն ու առաքինութիւններնիդ յաջողութիւն կը խոստանան , ոչ , այլ ասանկ ընելով ամէն դիպուածներու մէջ ձեր արդարութեան ստոյգ վկայութիւնը , և խոհեմութիւնն ու իրաւանց հրամաններուն համեմատ գործած ըլլալնուդ միւլթարութիւնը կունենաք , անանկ որ գործերնուդ վախճանը ինչ որ ըլլայ խոհական մարդոց յարգը և երկնից հաճութիւնը կը վայելէք :

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԲՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔՆԵՐ

Անանի հեգուկ մը շինեջ որ երբոր բերանը բանանք
չոյս տայ

Թէոր՝ մեխակի իւղով լեցուն աւ
պակիէ անօթի մը մէջ կտոր մը փոս
փոր դնենք, հեղուկը միշտ լուսաւոր
կ'երևայ, թէոր մութ տաւն անօ
թին բերանը բանանք: Այս կերպով
պատրաստուած ապակիէ անօթով մը
շատ զուարճալի փորձեր կրնայ ըլլալ.
ծրինակի համար թէ որ սե թուղթի
մը վրայ զատ զատ գրերով այլ և այլ
բաներ գրենք և յետոյ ան գրերուն
տեղերը կտրենք հանենք, և ան թուղ
թը ապակիէ անօթին վրայ բաղընենք
գրերուն պարագայ տեղերը լուսաւոր
կ'երևան, յայտնի է որ կրնանք նաև
ան կերպով լուսաւոր ծառեր և զանա
զան ուրիշ առարկաներ երևցընել:

Փուռի մը մէջ հաց եփած տեղը վեր վեր
ցատկեցընել

Հացը փուռը նետելէդ առաջ,
բորակէ, ծծմբէ, և սնդիկէ բաղ-
կացած խառնուրդով մը լեցուն ըն-
կուղի կեղև մը դիր հացին զանգուա-
ծին մէջ և անանի կերպով մը անիկա
գոցէ որ չկարենայ դուրս ելլել: Հա-
ցը եփել սկսածին պէս, կը տեսնանք
որ փուռին մէջ կը ցատկուտէ: Թէոր
սիսեռներուն մէջ տեղը մէյմէկ քիչ
մնդիկ դնենք և ջուրով եփենք, ջուրը
պզպջալ սկսածին պէս սիսեռները մէ-
կէն կսկսին անօթէն դուրս ցատկել:
Այս կերպովս է նաև որ սեղանին վրայ
խնձորներ կը ցատկեցընեն ձեռնա-
ծռները՝ անոնց մէջ տեղը մէյմէկ քիչ
մնդիկ դնելէն ետքը անոնք եփելով,
յայտնի է որ ասոր պատճառը սնդի-
կին տարածականութենէն և կաղի
փոխուելու ունեցած յատկութենէն
յառաջ կուգայ:

Միկսուն գլխուն մազերը տնկուցնեջ եւ տնոնք
շուսաւոր երևցնեջ

Այս փորձն ընելու համար պէտք
է անանի մէկը ընտրել որուն մազերը
կարճ և առանց փամաթայի ըլլան.
յետոյ անիկա գլուխը բաց առանձին
եղեկարական գործիքին ապակիէ ա-
թոսին վրան կոյնեցընել և ուժով
անիկա եղեկարացնել. այս ատեն թէ
որ ուրիշ մէկը իր ձեռքը կամ Ծ փը-
թամատ բարձրութեամբ մետաղէ
տախտակ մը անոր գլխուն մօտ բըռնէ
մազերը կսկսին տնկուիլ, և թէ որ
ժամանակը գիշեր կամ տեղը մութ
ըլլայ լուսաւոր կ'երևնան:

Ջուրը առանց կրակի եփել

Բարկ ծծմբային թթուութեամբ ջուրին
հետ միանալով շատ մը ջերմութիւն
գուրս կը թափէ. այս պատճառաւ եր-
բոր ծծմբային բարկ թթուութեն 66
աստիճանի չափ կամ անկից աւելի
հաւասար մաս ջուր առնենք և իրա-
րու խառնենք և այս խառնուրդին
մէջ 25 աստիճան ջուր պարունակող
պղտիկ և նեղ խողովակ մը խոթենք
ջուրը կսկսի տաքնալ և եռալ: Ասոր
պատճառը ասէ որ ջուրը և թթուու-
թը իրար խառնուելով ելած տաքու-
թը իրար խառնուելով մէջ չի սղմելով
թիւնը խառնուրդին մէջ չի սղմելով
խողովակով դուրսած ջուրին կանցնի:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Ը Ո Ւ Ը Կ

Մտեիք եւ Լուր:

Դաշնակցութեան շարափրաց
Եղբակն է կատարած:

Ժողով երբեմն կաղմեալ լուոյ
կոչեն զմիջեխս ի խորհուրդ,
Օրնչ այս, ասեն, մարդկան առ մեզ

Գուպար ահեղ ՚ի զայրոյթ :
 Ըն որս՝ բնկերք , մեք զմեր բընար
 Հարեալ՝ և դուք ՚ի պար գոռ ,
 Ելցուք , ձայնեն , յատեան մարդկան
 Խընդդրել զանձին մեր անդորր :
 Օղբ բնդ բանիցն ՚ի ճեպ մըժեխք
 Հաճ և հաւան բնդ նոսին ,
 Ըրիք , գոչեն , ո՛ր բարեկամք
 Յայս ձեռնարկել ՚միտսին :
 ՚Հա գոռ խուժան դաշնակցելոց
 Թողին ըզվարն և յարեան ,
 Խումբք գօտեպինգ երսժըշտաց
 Բզէտ նոցին սըրացան :
 Ըն ինչ դ՛առաջ ելին մարդկան
 Դասք գուռանաց բոյլ ՚ի բոյլ ,
 Քանի չըսինգն ահեղադոչ
 Հարաւ ՚ի վայրն բարձրասոյլ :
 Ճախր մըժեխաց առեալ ընդ օդ
 Կըռեն ըզթեւս ծախածայն ,
 Եւ լուք պարեն որոտընդոտ
 Կայուեն բերկրին անդ համայն :
 Ըն այս տեսիլ յոտն ՚ի չըտապ
 Խաղան մարդիկ համասփիւռ ,
 Եւ կոտորած ահեղ ածեալ
 Ծընջեն չընչիկս ՚պառըսպուռ :

Ընակիս միտքը աս է . օր մը
 լուերը¹ ժողով մը կազմելով կ'իմացը-
 նեն մթեխներուն² որ իրենք ալ գան
 ու իրենց հետը մէկտեղ խորհրդակից
 ըլլան , ու ճար մը գտնեն ինքզինքնին
 մարդոց ձեռքէն խաղտելու , առջին-
 ները կը դառնան կ'ըսեն մէկաշնե-
 րուն . « աս ի՞նչ բան է անդարներ ,
 աս ի՞նչ մեծ ձուռն է որ ամէն օր ան
 օրէն մարդիկ մեր գլխուն վրայ կ'ի-
 ջեցնեն ու փոխան մեր անոնց տուած
 այնքան զբօսանքներնուս կը բռնեն
 մեզ ու կ'սպաննեն . ասոր մէկհատիկ
 ճարը , կ'ըսեն մթեխները , ասիկա է .
 գիշերին մէկը մենք մեր նուագարան
 ները չալելով ու դուք ցաթկուտելով

մարդոց առաջը կ'ելենք ու ասով
 անոնց սիրտը կ'առնենք ու կ'աղաչենք
 անոնց որ ասանկ միշտ զիրենք կըղբօս-
 ցնենք թէոր ալ մեզ չըսպան-
 նեն : Ժողովականները առ հասարակ
 ծափ զարնելով հաճութիւն կուտան
 ասոր ու ետքինները նուագարանին
 չալելով առջիններն ալ մէկ սոքի վրայ
 պարելով մարդոց դիմացը կ'ելեն .
 մարդիկ ինչպէս որ ամէն գիշեր անոնց
 տուած խայթերուն վրայ սիւ պահէր ,
 անանկ ալ աս գիշեր սաստիկ նեղա-
 ցած ըլլալնուն կէս քուն ու կէս ար-
 թուն էին . երբոր կ'իմանան իրենց
 տուած կըսկծնուն հետ քնարներուն
 սաստիկ գոչումները որ բիւրաւոր
 մթեխներ մեծ եռանդով ու եղանակ-
 ներով կը չալէին , և նոյնպէս նուա-
 գարաններուն համեմատ բիւրաւոր
 լուերուն ցաթկուտելը , որ մարդոց
 երեսնուն բերաննուն վրայ անդգու-
 չութեամբ մէկ գետին ու մէկ ոտք
 կը պարէին , մէկէն կը ցատկեն կ'ելեն
 ու հոն ամէնքն ալ բռնելով կը ջնջեն :

Ըսանկ ալ մարդկային ազգին մէջի
 չարասէրներուն խումբերը օր մը չէ նէ
 օր մը անշուշտ կը կործանին ու կը ջնջ-
 ընվին թէ որ իրենց չար ու անելա-
 նելի ճամբան չթողուն ու դարձի
 չը գան :

ԱՆԾԵՂ¹

Ընծեղը գեղեցիկ թռչուն մըն է ,
 երկայն պոչով ու կարճ թևերով , Իր
 գոյնը աղիւս ու փայլուն է , բայց այն-
 չափ գէշ բնաւորութիւններ ունի որ
 իրեն ունեցած բնական աղւորու-
 թիւնը կ'աւրեն , պատեհութիւն մը
 ձեռք բերածին պէս չարութիւնը
 նեղէ բնաւ չղաղարիւր , և թէև ին-
 քը ընտանի վիճակի մէջ ալ ըլլայ իր

¹ Բերէ :

² Սիւլեի սինէկ :

¹ Սագսրդան :

բնական յատկութիւնը կը պահէ :

Հռոմայու մէջ սափրիչին մէկը ան ծեղ մը ունէր որուն վրայ զարմանալի մտայ կարողութիւն մը կար , որ և իցէ բանի ինքզինքը նամանցընելու :

(Օր մը քանի մը փողահարներ խառնութիւն առջև փող կը չալէին , ան ծեղը անձայն մտիկ ըրաւ , ու քանի մը օր շարունակ ձայն չըհանեց , և տխուր ու վշաագին ընթացք մը բըռնեց : այս բանը ղինքը գիտցողները շատ զարմացուց , և անանկ կրկարձէին որ փողերուն ձայնը թէ իր ձայնը և թէ լսողութիւնը կորսնցուցած ըլլայ : Սակայն անոր լուռ կենալուն պատճառը աս էր որ բոլոր ատեն խորին մտածութեամբ իր ձայնը փողերուն ձայնին նմանցընելու զբաղած էր , ուստի օր մը յանկարծակի առանկ ձայն մը հանեց որ ճիշդ փողերուն ձայնին նմանութիւնը ունէր , թէ անոր եղանակներուն , թէ կանկ առած տեղերուն և թէ եղանակաց փոփոխութիւններուն կողմանէ : Այս

նոր համարը իր առջի սորվածները բոլորովին մոռցընել առաւ :

Այլտ պատրաստ եղիր , նախանձ սութիւնը յաջողութեան աջ աչքն է :

Կեղծ բարեկամը արեգակնային ժամացոյցին տախտակին վրայի եղած մէկ ստուերն է որ բաց օդի մէջ կ'երեւնայ և ամպ մը ծագած ատենը կ'ոչնչանայ : —

Բնութեանը խորհուրդ հարցնուր , անիկա քեզի կը սորվեցընէ . առանց հարստութեան բաւականանալ , արծաթախորութեան մտիկ ըրէ ան ալ կը սորվեցընէ քեզ , հարստութեան ժաւմանակ խեղճ ու թշուառ ըլլալ : —

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Չեմ կենդանի ոտք ալ չ'ունիմ .
Բայց ամէն տեղ միշտ կու շրջիմ .
Թէ բարեկամս որ ձեռք բերէ ,
Չիս յարգութեամբ կու գործածէ ,
Իսկ թշնամիս որ զիս տեսնէ ,
Մենշուկ իր մահն կու բանտարկէ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Անտրոպեան ընկերութեան կողմէն Արեւելեանին խորմադիր և վերապետեալ կարգուած է ընկերութեան առաջամներէն մէկը և աս տետրակիս վերաբերեալ բոլոր արտաքին հաղորդակցութիւնները անոր յանձնուած է , ուստի արժան կը համարիմք ծանուցանել մեր յարգոյ ընթերցողաց որ պէտք եղած ամէն թղթակցութիւնները անոր պիտի ուղղուին . դուրսէն գալիք նամակ մը եթէ Սէրճանը Մարգարեան Պ . Յարութիւնին գրատունը ձգուելու ըլլայ անպատճառ խմբագրին ձեռքը կը հասնի :